

***Osoba jako wzór. Refleksja filozoficzno-pedagogiczna
 w świetle antropologii filozoficznej Karola Wojtyły***
***The Person as a Role Model. A Philosophical
 and Pedagogical Reflection in the Light of Karol Wojtyła's
 Philosophical Anthropology***

ABSTRACT

RESEARCH OBJECTIVE: In this article, the reflection on the significance of the person as a role model in education, was undertaken, indicating that it is a fundamental issue, often marginalized in contemporary pedagogy. The aim is to show how Karol Wojtyła's personalist concept of the human person can serve as a foundation for rethinking the role of example and witness in education.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The article deals with the meaning of the person as a model in the educational process and the potential of Wojtyła's concept as an inspiration for contemporary educational theories and practices. The methods applied for the research include the analysis and interpretation of philosophical texts, comparative and synthetic methods, and hermeneutics.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The first part of the article discusses classical and personalist foundations for understanding the person as a moral and educational role model, with references to the selected concepts in contemporary philosophy of education. Then, the philosophical foundations of Karol Wojtyła's anthropology are presented. Also, the pedagogical implications of this concept are depicted, especially the importance of personal example and witness meaning in the educational process.

RESEARCH RESULTS: The analysis demonstrates that Wojtyła's concept of the person as a free being, capable of action and responsibility, opens the way to an integrated understanding of education as a process of participation. This concept also allows overcoming reductionist pedagogical approaches based on technocratic models of education.

Sugerowane cytowanie: Kozubek, M.T., & Dancák, P. (2025). Osoba jako wzór. Refleksja filozoficzno-pedagogiczna w świetle antropologii filozoficznej Karola Wojtyły. *Horyzonty Wychowania*, 24(72), 45–54. <https://doi.org/10.35765/hw.2025.2472.06>

CONCLUSIONS, RECOMMENDATIONS AND APPLICABLE VALUE OF RESEARCH:

The analysis of Karol Wojtyła's philosophy indicates that the person as a model grounded in participation may serve as a foundation for contemporary pedagogical reflection in the face of the crisis of authority and the relativization of values. The article opens a perspective for further research on the personalist approach to education.

→ **KEYWORDS:** WOJTYŁA, PERSON, ROLE MODEL, PEDAGOGY, PERSONALISM

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: W artykule podjęto refleksję nad znaczeniem osoby jako wzoru w wychowaniu, wskazując, że jest to zagadnienie kluczowe, a zarazem często marginalizowane we współczesnej pedagogice. Celem artykułu jest przedstawienie, w jaki sposób personalistyczna koncepcja osoby w ujęciu Karola Wojtyły może stanowić podstawę do ponownego przemyślenia roli przykładu i świadectwa w wychowaniu.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Artykuł dotyczy znaczenia osoby jako wzoru w procesie wychowania i możliwości wykorzystania koncepcji Wojtyły jako inspiracji dla współczesnych teorii i praktyk edukacyjnych. Zastosowano metodę analizy i interpretacji tekstów filozoficznych, metodę porównawczą, metodę syntetyczną oraz hermeneutykę.

PROCES WYWODU: W pierwszej części tekstu omówiono klasyczne i personalistyczne podstawy rozumienia osoby jako wzoru osobowego, z odniesieniami do wybranych koncepcji współczesnej filozofii wychowania. Następnie zaprezentowano filozoficzne podstawy antropologii Karola Wojtyły. Ukazano także pedagogiczne implikacje tej koncepcji, w szczególności znaczenie wzoru osobowego i świadectwa w procesie wychowania.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Analiza wykazała, że koncepcja osoby jako istoty wolnej, zdolnej do działania i odpowiedzialności otwiera drogę do zintegrowanego rozumienia wychowania jako procesu uczestnictwa. Koncepcja ta pozwala także na przezwyciężenie redukcjonistycznych ujęć pedagogicznych, opartych na technokratycznych modelach kształcenia.

WNIOSKI, REKOMENDACJE I APLIKACYJNE ZNACZENIE WPŁYWU BADAŃ: Analiza filozofii Karola Wojtyły wskazuje, że osoba jako wzór oparty na uczestnictwie może być podstawą współczesnej refleksji pedagogicznej w obliczu kryzysu autorytetu i relatywizacji wartości. Artykuł otwiera perspektywę dalszych badań nad personalistycznym podejściem do wychowania.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** WOJTYŁA, OSOBA, WZÓR, PEDAGOGIKA, PERSONALIZM

Wprowadzenie

Zagadnienie człowieka jako wzoru osobowego należy do fundamentalnych, choć wciąż niedostatecznie eksplorowanych tematów współczesnej refleksji pedagogicznej. W obliczu diagnozowanego kryzysu autorytetów, relatywizacji wartości oraz osłabienia poczucia odpowiedzialności i ciągłości aksjologicznej (Alvarez i Borer, 2023; Antas-Jaszczyk, 2022; Moyano Grávalos, 2022; Kolasa, 2021; Mazurek, 2014; Misik, 2010) konieczność wskazania wiarygodnych wzorców wychowawczych dla młodego pokolenia nabiera szczególnego znaczenia.

Niniejsze opracowanie dotyczy pedagogicznego wymiaru filozoficznej antropologii Karola Wojtyły, w której koncepcja osoby przeplata się z ideą uczestnictwa jako podstawowej zasady relacji międzyludzkich i wychowania. W artykule ukazano, często pomijane, powiązania między personalizmem filozoficznym Wojtyły, inspirowanym fenomenologią, a kluczowymi pytaniami współczesnej filozofii wychowania: W jaki sposób kształtuje się człowiek jako wzór osobowy? Jaką rolę w procesie wychowania odgrywają przykład i świadectwo? Jak rozwijać wychowanie pojmowane nie tylko jako instytucjonalny przekaz, lecz przede wszystkim jako żywa relacja między osobami?

Celem tego opracowania jest wykazanie, że filozofia osoby w ujęciu Wojtyły stanowi aktualne podstawy do dyskusji pedagogicznej o potrzebie wzoru i świadka w procesie wychowania. Hipotetyczna teza wyjściowa brzmi, że personalizm Wojtyły jest odpowiedzią na kryzys wzorców osobowych, ponieważ wyjaśnia wartość konkretnej osoby i jej uczestnictwa jako świadka prawdy, wolności i odpowiedzialności, co może zainspirować współczesną edukację do odnowienia zaufania w relacjach międzyludzkich i międzypokoleniowym przekazywaniu wartości. Nowością badania jest ujęcie, które podkreśla, że dorobek Wojtyły bywa najczęściej analizowany w kontekście teologii moralnej lub społecznej nauki Kościoła, natomiast jego filozoficzno-antropologiczny wymiar i wynikające z niego konsekwencje pedagogiczne pozostają w cieniu (Rembierz, 2014).

Struktura tekstu została zbudowana na podstawie trzech kroków analitycznych: (1) przedstawienie wybranych sposobów ujmowania wzoru osobowego we współczesnej pedagogice; (2) analiza wybranych wątków refleksji Karola Wojtyły/Jana Pawła II nad osobą, z próbą nakreślenia praktycznych konsekwencji dla filozofii wychowania, w której osoba nie jest wyłącznie „obiektem wychowania”, ale przede wszystkim jego aktywnym i twórczym podmiotem; (3) interpretacja osoby jako „ucieleśnionej pamięci” – wychowawczego świadectwa zakorzenionego w historii wspólnoty.

Zaproponowane ujęcie może stanowić inspirację dla nauczycieli, wychowawców i wszystkich, którzy postrzegają wychowanie jako relację, w której rodzi się nie tylko wiedza, ale również odwaga do prawdy i zdolność do swobodnego oddawania się innym.

Metody badawcze

Artykuł ma charakter refleksji filozoficzno-pedagogicznej i należy do dziedziny badań teoretycznych oraz analitycznych z elementami jakościowej analizy treści. Do opracowania problematyki wykorzystano:

- metodę analizy i interpretacji tekstu, która pozwala na szczegółową analizę tekstową i kontekstualną wybranych dzieł Karola Wojtyły, przede wszystkim z książki pt. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*. Ich wartość poznawcza jest badana w kontekście koncepcji osoby jako wzorca w wychowaniu;
- metodę porównawczą, zastosowaną w celu porównania i umieszczenia koncepcji Wojtyły w kontekście współczesnego dyskursu pedagogicznego. Wykorzystano źródła z zakresu filozofii personalistycznej i współczesnych nauk o wychowaniu;
- metody analityczną i syntetyczną, które umożliwiły rozłożenie kluczowych pojęć (osoba, wzór, świadectwo), a następnie połączenie ich w spójną koncepcję z uwzględnieniem praktycznych konsekwencji dla pedagogiki;
- metodę hermeneutyczną, która została zastosowana przy interpretacji tekstów w kontekście doświadczeń życiowych Wojtyły, ram historycznych i społecznych, a także przy analizie jego myśli w odniesieniu do współczesnych wyzwań wychowawczych.

W tak przyjętym postępowaniu badawczym zastosowano następujące techniki badawcze: krytyczna ekspresja tekstowa (selekcja reprezentatywnych fragmentów dzieł Wojtyły) oraz praca z literaturą wtórną – specjalistycznymi studiami, monografiami i recenzowanymi artykułami. Wspomagająco wykorzystano również dostępne bazy danych w celu identyfikacji aktualnych opracowań naukowych na temat wzorca, autorytetu i świadectwa w wychowaniu.

Wzór osobowy – wybrane ujęcia w pedagogice

Myśl o wartości wzoru osobowego w procesie wychowania pojawia się w refleksji filozoficznej i etycznej już w starożytnych cywilizacjach. Sokrates jawi się jako duchowy przewodnik:

Bo przecież ja nic innego nie robię, tylko chodzę i namawiam młodych spośród was i starych, żeby się ani o ciało, ani o pieniądze nie troszczył [...] jak o duszę, aby była jak najlepsza (Platon, 1992, 30 B; 31 B).

Arystoteles w *Etyce nikomachejskiej* przedstawia postać *spoudaios* – człowieka dzielnego i dojrzałego moralnie, który dzięki cnotom oraz mądrości praktycznej (*phronesis*) potrafi trafnie rozpoznawać, co jest słuszne w konkretnych okolicznościach, a następnie działać zgodnie z poznaną prawdą. W tym sensie staje się on miarą i wzorem dla innych (Arystoteles, 2007, s. 65). Kilka wieków później podobną myśl rozwija św. Tomasz

z Akwinu, wskazując człowieka roztropnego (*homo prudens*) jako punkt odniesienia w rozeznawaniu dobra moralnego (2020, II-II, q. 47, a. 6, ad 1; por. II-II, q. 47, a. 13).

W pedagogice nowożytnej zagadnienie wzoru osobowego prezentuje czeski filozof i pedagog Jan Amos Komeński, który widział nauczyciela jako wzór osobowy, nie tylko przekazującego wiedzę, ale też kształtującego postawę moralną i duchową. W *Wielkiej dydaktyce* i *Labiryncie świata* ukazuje nauczyciela jako osobę godną zaufania i przewodnika, który nie tylko zna drogę, ale towarzyszy wychowankowi w jej odkrywaniu (Komeński, 1914, 1956, s. 8–9).

Wzór osobowy to zjawisko historycznie i kulturowo zróżnicowane, głęboko wpisane w myślenie o wychowaniu. *Słownik pojęć filozoficznych* (2001) definiuje go jako moralno-społeczny model człowieka, personifikujący ideały w procesie wychowania. Wzór osobowy spełnia zarówno funkcję wychowawczą, jak i tożsamościową, manifestując ideały wspólnoty, w której został ukształtowany (Podsiad, 2001, s. 950).

Pedagogika końca XX i początku XXI wieku pogłębiła rozumienie wzoru osobowego w perspektywie relacyjnej i dialogicznej. Buber ukazał wychowanie jako spotkanie „Ja–Ty”, oparte na autentycznej relacji, a nie instruktażu (1992, s. 121–122). To właśnie ta relacyjność – obecność wychowawcy jako osoby „wobec” osoby – sprawia, że relacja staje się wychowawcza. W latynoamerykańskim kontekście kulturowym Paulo Freire (2010) ukazał nauczyciela jako towarzysza ucznia w procesie odkrywania prawdy i wolności. Jego koncepcja edukacji jako dialogicznej wspólnoty i procesu wspólnego dojrzewania do odpowiedzialności silnie rezonuje z personalistycznym pojęciem osoby jako wzoru.

Dialogiczny i relacyjny wymiar osoby jako wzoru wychowawczego rozwijany jest także przez myślicieli XXI wieku. Edgar Morin (2001) nie posługuje się wprost pojęciem wzoru osobowego, lecz podkreśla, że jednym z fundamentalnych zadań edukacji jest uczenie rozumienia drugiego człowieka. Wymaga to obecności osób autentycznych, które inspirują nie tylko wiedzą, lecz także własnym stylem życia. Nauczyciel jawi się tutaj jako przewodnik, który uczy krytycznego myślenia, pomagając odkrywać sens i zachować pokorę wobec granic ludzkiego poznania, sprzyja inkluzji i buduje kulturę integracji, kluczową dla przyszłości ludzkości (Morin, 2015, s. 11). W podobnym duchu Martha C. Nussbaum podkreśla, że edukacja powinna rozwijać empatię, wyobraźnię moralną i odpowiedzialność – czyli kompetencje głęboko osadzone w relacyjności. Wysoko ocenia znaczenie „żywych modeli” w edukacji humanistycznej, ostrzegając, że bez osobistych relacji i konkretnych przykładów wartości stają się abstrakcją, a nie motorem działania (Nussbaum, 2010, s. 47–48) i wyjaśnia, że nauczyciel powinien własnym przykładem pokazywać, jak się rozumuje, jak się pyta, jak słucha (Nussbaum, 2010, s. 50). Refleksje Morina i Nussbaum pokazują, że wychowanie wymaga nie tylko dobrze zaprojektowanego systemu, lecz przede wszystkim obecności wychowawcy jako osobowego punktu odniesienia – kogoś, kto autentycznie ucieleśnia przekazywane wartości.

Inspirujące są też współczesne ujęcia włoskiej pedagogiki, gdzie nauczyciel to *modello di persona* – wzorzec obecności etycznej, dialogicznej i relacyjnej. Jest on punktem odniesienia dzięki autentyczności i spójności wartości z codziennym stylem bycia

wobec uczniów. Agnese Rosati (2018) opisuje wychowawcę jako „maestro di virtù cordiali” – osobę kształtującą postawy wychowanków przez swoją obecność, empatię i odpowiedzialność. W pedagogice włoskiej podkreśla się potrzebę kształtowania etycznego i refleksyjnego *habitus*, który umożliwia stawanie się „osobą dla innych” (Collacchioni, 2011). Wzór osobowy to nie model do kopiowania, lecz figura dynamiczna, która wspiera rozwój wychowanka.

W polskiej pedagogice temat wzoru osobowego podejmują przede wszystkim Ewa Kubiak-Szyborska (2006) i Katarzyna Olbrycht (2007). Kubiak-Szyborska postrzega wzór jako konkretną, bliską osobę, która budzi zaufanie. Wymienia ona cztery funkcje wzoru osobowego: osobotwórczą, która kształtuje tożsamość; społeczno-kulturową, która polega na propagowaniu i internalizowaniu wartości; sensotwórczą, która nadaje sens sytuacjom wychowawczym i moralnym) i integrująco-koordynującą, która podkreśla zdolność wzoru do łączenia różnorodnych treści w spójną wizję osoby oraz wspólnoty, której wychowanek staje się częścią (Kubiak-Szyborska, 2006, s. 200). Skuteczność wychowawcza wzoru zależy od autentyczności i relacji z wychowankiem.

Katarzyna Olbrycht precyzuje, że wzorzec to osoba, której życie jest wewnętrznie spójne, przejrzyste aksjologicznie i która potrafi inspirować do samowychowania. Odnosząc się do myśli Schelera i Wojtyły, podkreśla, że wzór wychowuje obecnością, stając się wiarygodnym punktem odniesienia (Olbrycht, 2007, s. 109–115). Refleksja Olbrycht prowadzi wprost do kluczowego pytania: Co sprawia, że osoba staje się autentycznym świadkiem dla drugiego człowieka? Na czym polega głęboka spójność wewnętrzna, która czyni ją wiarygodnym punktem odniesienia?

Odpowiedź na te pytania można dostrzec w filozoficzno-teologicznej wizji osoby obecnej w myśli Karola Wojtyły, a następnie jego nauczaniu jako Jan Paweł II.

Filozoficzne podstawy koncepcji osoby u Karola Wojtyły

Karol Wojtyła, rozwijając personalistyczną koncepcję osoby w dialogu z fenomenologią i tomizmem, wywarł znaczący wpływ na rozwój chrześcijańskiego personalizmu w drugiej połowie XX wieku (Aguas, 2009, s. 418; Buttiglione, 1996, s. 185). Rozwija myśl, że osoba jest istotą autonomiczną, wolną i odpowiedzialną, która realizuje się w relacji z innymi. Duchowa istota człowieka przejawia się na zewnątrz poprzez zjawiska świata empirycznego, ale wciąga go z powrotem w obszar „rzeczy samych w sobie”.

Byt podmiotowy wraz z właściwym mu istnieniem (*suppositum*) jawi się nam w doświadczeniu właśnie jako ów przeżywający siebie podmiot. Jeżeli zatrzymamy się przy nim, odsłoni on przed nami struktury, które stanowią o nim jako o konkretnym „ja” (Wojtyła, 1994c, s. 440).

Łącznikiem między noumenalnością a fenomenalnością człowieka jest termin „osoba”, któremu Kant nadał specyficzną cechę – samocelowość (Kant, 2009, s. 56–57). Wojtyła podkreśla w książce *Miłość i odpowiedzialność*, że osoba nie może być zredukowana do

przedmiotu ani środka do celu, lecz zawsze ma swój własny cel (Wojtyła, 1982, s. 14). To podejście stanowi podstawę normy personalistycznej, która jest fundamentem wszelkiej ludzkości (Wojtyła, 1982, s. 42). Z pedagogicznego punktu widzenia oznacza to, że wychowanie powinno być ukierunkowane na rozwijanie osobistej odpowiedzialności i sumienia, a nie na technokratyczną formację.

Dzięki uczestnictwu człowiek istnieje i działa wspólnie z innymi ludźmi, i mając na uwadze wspólne dobro nie traci nic ze swojego osobistego sposobu bycia, czyli nie przestaje być osobą. Udział w uczestnictwie odbywa się wyłącznie poprzez udział w człowieczeństwie każdego człowieka. Na to właśnie wskazuje pojęcie bliźniego (Wojtyła, 1994a, s. 331). To stanowisko Wojtyły łączy jego myślenie z nurtem antropologicznym, czerpiącym zarówno z tradycji greckiej, jak i biblijno-chrześcijańskiej.

Wojtyła twierdzi, że na uczestnictwo można patrzeć z aspektu osoby i jej wartości osobistej, z aspektu relacji osoby z drugą osobą („ja”–„ty”) i wreszcie z aspektu związku ze wspólnym dobrem. Nawiązuje do ideowego dziedzictwa personalistów, takich jak Emmanuel Mounier, który jest przekonany, że człowiek odnajduje w swym „ja” powiązanie z „ty” oraz „my”. Istotne jest jednak, aby „bycie-z-drugim” łączyło się z postawą „bycia-dla-drugiego” (Mounier, 1964, s. 309). Wojtyła podkreśla wymiar pedagogiczny:

Jeżeli relacja skierowana od „ja” do „ty” wraca do tego „ja”, od którego wyszła, to w zwrotności relacji (niekoniecznie jeszcze we wzajemności w przeciw-relacji: „ty”–„ja”) zawiera się moment specyficznego konstytuowania się ludzkiego „ja” poprzez relację z „ty”. Na podłożu tej relacji może też rozwijać się proces naśladowania osobowych wzorów, proces bardzo ważny dla wychowania i samo-wychowania (Wojtyła, 1994b, s. 398).

Inspirujące do refleksji nad wzorem są też słowa Schelera: „Jest niemożliwe, by jakiś człowiek posiadał wszelkie cnoty i nie miał żadnych przywar [...], musi [więc] znaleźć swój mocny punkt; musi szukać odpowiedniego dlań wzoru” (2004, s. 8). Zaniedbanie tego dziedzictwa w refleksji pedagogicznej nie pozostaje bez konsekwencji. Jak podkreśla Lucyna Dziackowska:

[...] wielką szkodą dla ludzkości i dla zwykłego człowieka – także uczestnika rzeczywistości wychowawczej – jest jednak zaniechanie podejmowania tego dziedzictwa, w którym tkwi potencjał ożywiania relacji międzyludzkich, czynienia ich wspólnototwórczymi oraz rozwojowymi dla poszczególnych osób (2012, s. 141).

Wojtyła, opisując wymiar społeczny wspólnoty, rozważa wymiar związany z dobrem całej wspólnoty, a jednocześnie z tym, w czym poszczególni członkowie wspólnoty uczestniczą w swój własny sposób (Wojtyła, 1982, s. 26). Z tego wynika wniosek pedagogiczny: „człowiek przez działanie kształtuje przede wszystkim siebie samego” (Wojtyła, 1994a, s. 120). Według Schelera: „Stawanie się człowiekiem jest wznoszeniem się mocą ducha do otwarcia wobec świata” (Scheler, 1987, s. 85). Wojtyła podkreśla społeczny wymiar wspólnoty, nie uznaje go jednak za jej istotę podstawową (Wojtyła, 1994b, s. 398), ponieważ za fundament uważa samą osobę.

Filozoficzno-antropologiczna refleksja personalizmu Wojtyły ma swoje implikacje pedagogiczne, które podkreślają egzemplaryczną pozycję człowieka jako wzoru wychowawczego, który nie opiera się na władzy, ocenach czy sankcjach, lecz na samostanowieniu, relacji i wartościach (Ecler-Nocoń i in., 2024; Biela i in., 2021, s. 23–48).

Wyniki analizy naukowej

Przeprowadzona analiza wykazała, że kluczowym elementem refleksji pedagogicznej jest pojęcie osoby jako przykładu i wzoru do naśladowania. Filozofia Karola Wojtyły podkreśla integralność osoby, jej wymiar duchowy i etyczny, które stanowią podstawę wychowania opartego na autentycznym przykładzie. Wyniki potwierdzają, że nauczyciel/wychowawca poprzez osobiste świadectwo i szczerłość działa jako żywy wzór dla ucznia/wychowanka, co sprzyja wewnętrznej akceptacji wartości. Podkreślono znaczenie relacji międzyludzkich i dialogu jako niezbędnych narzędzi skutecznej pedagogiki osoby. Refleksja inspirowana filozofią Wojtyły wskazuje również na rozwój wolności i odpowiedzialności wychowanka, które pozwalają mu kształtować własną tożsamość na podstawie wzoru moralnego. Podsumowując, można stwierdzić, że filozofia Karola Wojtyły jawi się jako szczególnie trafna propozycja dla tych koncepcji wychowania, które akcentują osobisty autorytet, relację wzajemnego szacunku oraz etyczny wymiar pedagogiki.

Wnioski i rekomendacje

Zgodnie z filozofią Karola Wojtyły osoba jako wzorzec staje się podstawowym narzędziem wychowania integralnego, łączącego skuteczność z aksjologicznym ukierunkowaniem. Autentyczność wychowawcy jako świadka wartości umożliwia głębokie ich przyjęcie i kształtowanie moralnej tożsamości wychowanka.

Innowacyjne podejście polega na ukierunkowaniu procesu pedagogicznego na rozwój osobistej odpowiedzialności i wolności, co prowadzi do kształtowania autonomicznej i dojrzałszej osobowości (Rembierz, 2024). Model ten zakłada wzmocnienie dialogu i wzajemnych relacji między wychowawcą a wychowankiem jako kluczowych elementów edukacji.

W kontekście dominujących tendencji indywidualistycznych, które akcentują rozwój jednostki w oderwaniu od relacji i mogą prowadzić do osłabienia więzi społecznych oraz poczucia odpowiedzialności, filozofia Karola Wojtyły jawi się jako wyrazista alternatywa ukazująca osobę w perspektywie wspólnoty i uczestnictwa (Mariański, 2023). Uwidacznia ona, że wolność osoby nie jest absolutną izolacją, ale jest nierozzerwalnie związana z jej relacjami i społecznością. Pedagogika osoby tworzy zatem przestrzeń do harmonizacji osobistej autonomii i odpowiedzialności społecznej, co ma kluczowe znaczenie w trzeciej dekadzie XXI wieku. W praktyce oznacza to potrzebę systematycznego przygotowywania wychowawców i nauczycieli do odgrywania roli wzorca, z naciskiem na własny rozwój i umiejętność prowadzenia wychowanków do odpowiedzialnego korzystania z wolności.

Warto również rozwijać praktyki pedagogiczne sprzyjające autorefleksji i pogłębionej świadomości etycznej, osadzone w kontekście społecznym i relacyjnym.

Proponowana perspektywa umożliwia rozwój pedagogiki respektującej godność i wolność osoby, a zarazem prowadzącej ją ku odpowiedzialnemu uczestnictwu w tworzeniu wspólnego porządku wartości.

BIBLIOGRAFIA

- Aguas, J.J. (2009). Karol Wojtyła: On person and subjectivity. *Ad Veritatem*, 8(2): 413–453. https://www.academia.edu/8682582/Karol_Wojtyla_On_Person_and_Subjectivity
- Alvarez, V.J. i Borer, V.L. (2023). *Breaking in the black box of pedagogical authority: Combined analysis of video and thinkaloud protocols. Teaching and Teacher Education*, 134, 104310. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104310>
- Antas-Jaszczuk, A. (2022). Kryzys autorytetu nauczyciela – konsekwencje i wyzwania wobec edukacji dla zrównoważonego rozwoju. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Paedagogia-Psychologia (Sectio J)*, 35(2), 125–138. <https://doi.org/10.17951/j.2022.35.2.125-138>
- Arystoteles. (2007). *Etyka nikomachejska* (D. Gromska, tłum.). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Biela, A., Kornas-Biela, D., Kozubek, M.T. i Wuwer, A. (2021). St. John Paul II and solidarity: From personal experience to testimony of service. W: J.A. Blanco (red.), *Service-learning pedagogy and the teachings of the Catholic Church* (s. 23–48). CLAYSS–PORTICUS.
- Buber, M. (1992). *Ja i Ty* (J. Doktor, tłum.). Instytut Wydawniczy PAX.
- Buttiglione, R. (1996). *Myśl Karola Wojtyły* (J. Merecki, tłum.). Towarzystwo Naukowe KUL.
- Collacchioni, L. (2011). Costruire una professionalità docente riflessiva e eticamente fondata. Dalla didattica delle emozioni alla pedagogia della differenza. *Supplemento. Formazione & Insegnamento*, 9(3), 209–215. https://doi.org/10.7346/-fei-IX-04-11_19
- Dziaczkowska, L. (2012). *Osoba i czyn wychowawcy. Filozofia Karola Wojtyły jako źródło inspiracji dla pedagogów*. W: A. Szudry-Barszcz i S. Sztobryn (red.), *Filozofia wychowania w praktyce pedagogicznej* (s. 117–142). Wydawnictwo KUL.
- Ecler-Nocoń, B., Kozubek, M.T. i Cinque, M. (2024). Service-Learning in the context of Karol Wojtyła's theory of participation. *Multidisciplinary Journal of School Education*, 13, 1. <https://doi.org/10.35765/mjse.2024.1325.03>
- Freire, P. (2010). *Pedagogika uciśnionych* (M. Gadomski, tłum.). Wydawnictwo NARPA.
- Kant, I. (2009). *Uzasadnienie metafizyki moralności* (M.W. Zieliński, tłum.). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kolasa, D. (2021). Nauczyciel jako mentor, tutor i autorytet, czyli o (po)wadze roli zawodowej nauczyciela. W: E. Flis-Czerniak i B. Jarosz (red.), *Nauczyciel – mistrz, sybaryta czy frustrat? Rozważania humanistów* (s. 15–27). Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Komensky, J.A. (1914). *Labirynt świata i raj serca* (J. Pindór, tłum.). Ewangelickie Towarzystwo.
- Komeński, J.A. (1956). *Wielka dydaktyka* (K. Remerowa, tłum.). Zakład im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN.
- Kubiak-Szyborska, E. (2006). Teleologiczny wymiar wychowania: o celach wychowania, autorytetach, ideałach i wzorach osobowych. W: E. Kubiak-Szyborska i D. Zając, *Podstawowe problemy teorii wychowania. Konteksty współczesnych przemian* (s. 188–208). Wydawnictwo Wers.
- Mariański, J. (2023). *Osoba ludzka w społeczeństwie. Z nauczania społeczno-moralnego Jana Pawła II*. Akademia Nauk Społecznych i Medycznych w Lublinie.
- Mazurek, M. (2014). Kryzys autorytetów a społeczeństwo konsumpcyjne. W: J. Zimny (red.), *Autorytet: wczoraj dziś i jutro* (s. 245–261). Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II.

- Misik, M. (2010). Rola autorytetu w kształtowaniu sprawności intelektualnych i moralnych. W: M. Rembierz i S. Cader (red.), *Rozum i wiara. Intelektualne i duchowe dziedzictwo Jana Kantego* (s. 159–166). Wydawnictwa Naukowe „Beskidzki Instytut Nauk o Człowieku”.
- Morin, E. (2001). *I sette saperi necessari all'educazione del futuro*. Raffaello Cortina Editore.
- Morin, E. (2015). *Insegnare a vivere: Manifesto per cambiare l'educazione*. Raffaello Cortina Editore.
- Mounier, E. (1964). *Wprowadzenie do egzystencjalizmów* (E. Krasnowolska, tłum.). Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak”.
- Moyano Grávalos, C. (2022). The crisis of teachers' authority in the classroom. *International Journal of Arts Humanities and Social Sciences Studies*, 7(2). <https://www.ijahss.com/Paper/07022022/1179451585.pdf>
- Nussbaum, M. (2010). *Not for profit: Why democracy needs the humanities*. Princeton University Press.
- Olbrycht, K. (2007). *O roli przykładu, wzoru, autorytetu i mistrza w wychowaniu osobowym*. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Platon. (1992). *Obrona Sokratesa* (W. Witwicki, tłum.). W: Platon, *Uczta. Eutyfron. Obrona Sokratesa. Kriton. Fedon* (s. 245–303). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Podsiad, A. (2001). *Wzór osobowy*. W: A. Podsiad, *Słownik terminów i pojęć filozoficznych* (s. 950). Instytut Wydawniczy Pax.
- Rosati, A. (2018). L'educatore, maestro di virtù cordiali. *QTimes-Journal of Education. Technology and Social Studies*, 10(1), 1–10.
- Rembierz, M. (2014). Polskie doświadczenie wielokulturowości w interpretacji Jana Pawła II jako inspiracja dla edukacji międzykulturowej. *Edukacja Międzykulturowa*, 3(1), 57–94.
- Rembierz, M. (2024). O rozumieniu i roli wartości w teorii i praktyce wychowania. W: P. Magier (red.), *Młodzież wobec wartości* (s. 153–192). Instytut Badań Edukacyjnych.
- Scheler, M. (1987). *Stanowisko człowieka w kosmosie* (A. Węgrzecki, tłum.). W: M. Scheler, *Pisma z antropologii filozoficznej i teorii wiedzy* (s. 43–149). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Scheler, M. (2004). *Wolność, miłość, świętość* (G. Sowinski, tłum.). Znak.
- Tomasz z Akwinu. (2020). *Summa teologii. II-II, q. 47–74* (P. Belch, tłum.). Wydawnictwo W drodze.
- Wojtyła, K. (1982). *Miłość i odpowiedzialność*. Towarzystwo Naukowe KUL.
- Wojtyła, K. (1994a). *Osoba i czyn*. W: K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne* (s. 51–335). Towarzystwo Naukowe KUL.
- Wojtyła, K. (1994b). *Osoba: podmiot i wspólnota*. W: K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne* (s. 371–414). Towarzystwo Naukowe KUL.
- Wojtyła K. (1994c). *Podmiotowość i „to, co nieredukowalne” w człowieku*. W: K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne* (s. 433–444). Towarzystwo Naukowe KUL.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License
<http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Source of funding

Lack of funding sources.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author(s).